HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ואי בעם הארץ [א]אידי ואידי אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד הוא ואלא בשאין סמוך לוסתה ובמאן אילימא בתלמיד חכם ולא חדא לא מיחייב [ב]אכניסה אנוס [א]אפרישה מזיד אי בעם הארץ חדא הוא דמיחייב אפרישה הדר אמר רבא לעולם בסמוך לוסתה ובתלמיד חכם [ג]ותלמיד חכם לזו ואין תלמיד חכם לזו אמר רבא ותרווייהו תנינהו כניסה תנינא פרישה תנינא פרישה תנינא [ב]דקתני היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב כניסה תנינא [ג][ד]נמצא על שלו טמאין וחייבין בקרבן מאי לאו [ה]בסמוך לוסתה ואכניסה א"ל רב אדא בר מתנא לרבא לעולם אימא לך בשלא סמוך לווסתה ואפרישה וכי תימא פרישה למה לי הא תנא ליה הא איצטריך לאשמועינן [ו]ונמצא על שלה טמאים בספק ופטורין מן הקרבן ואיידי דבעי מיתנא נמצא על שלה תנא נמי נמצא על שלו אמר ליה רבינא לרב אדא מי מצית לאוקמה להיא בשלא סמוך לוסתה ואפרישה והא נמצא קתני ונמצא לבתר הכי משמע ואי אפרישה מעיקרא כי פריש ליה מעיקרא הויא ליה ידיעה א"ל רבא צייה מאי דקאמר רבך היכי [ד]מצית דתניא עלה זו היא מצות עשה שבנדה שחייבין עליה ואם איתא מצות לא תעשה היא אמר ליה אי תניתא חסר ותני הכי זו היא מצות לא תעשה שבנדה שחייבין עליה היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב זו היא מצות עשה שבנדה כו' אמר מר פירש מיד חייב היכי עביד אמר רב הונא משמיה [ה]דרבא [ז]נועץ עשר צפרניו בקרקע עד שימות [ו]וטוביה אמר רבא זאת אומרת [ז][ח]המשמש מת בעריות פטור דאי סלקא דעתך חייב הכא מאי טעמא פטור משום דאנוס הוא אי אנוס הוא כי פריש מיד נמי ניפטר אנוס הוא אמר ליה אביי לעולם אימא לך המשמש מת בעריות חייב והכא מאי טעמא פטור משום דאנוס הוא והא דאמרת כי פריש מיד אמאי חייב שהיה לו לפרוש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה אמר ליה רבה בר חנן לאביי אם כן מצינו ארוכה וקצרה בנדה

ואנן

ואי בעם הארץ. שהוא שוגג על שתיהן: **אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד הוא.** שלא נודע לו בין זה לזה ואינו חייב אלא אחת אף זה לא נודע לו בין כניסה לפרישה שחטא שכשאמרה לו נטמאתי אינו יודע שנתחייב על הכניסה כסבור אנוס אני עליה שהרי לא למד שמוזהרין ישראל לפרוש מן נשותיהן סמוך לוסתן (א) ואין זה אונס אלא שוגג וכיון דלא למד נמצא שלא ידע בין כניסה לפרישה שחטא והוה ליה כבא על נדה שתי בעילות בהעלם אחד: **אלא בשלא סמוך לווסתה.** זה אנוס על הכניסה הוא שלא היה לו לעלות בדעתו: **ואי בתלמיד חכם ולא חדא לא מיחייב.** דאכניסה אנוס ואפרישה מזיד: **ואי בעם הארץ חדא הוא דמיחייב אפרישה.** דאומר מותר אבל אכניסה אנוס: **ובתלמיד חכם לזו.** כלומר יודע שישראל מוזהרין לפרוש מנשותיהן סמוך לווסתן כדאמר לקמן מוהזרתם את בני ישראל מטומאתם ואין יודע שהמשמש עם הטהורה ואמרה נטמאתי צריך לפרוש באבר מת דהוה ליה שוגג על שתיהן אכניסה דסבור יכולני לבעול ואפרישה אומר מותר ושני זיתי חלב בהעלם אחד לא הויא שהרי תלמיד חכם הוא לזו שלא היה לו לבעול סמוך לווסתה ואין זה אונס אלא שוגג כסבור יכולני לבעול קודם וכי אמרה לו נטמאתי ידע שחטא אכניסה והויא ליה ידיעה בין כניסה לפרישה. וא"ת מזיד הוא בבעילת סמוך לוסתה אין זו קשיא שאין כרת וחיוב חטאת על סמוך לוסתה עד שתטמא ובבעילת הטמאה שוגג הוא כסבור יכולני לבעול: **נמצא על שלו.** דם על המפה שקנח בה אחר תשמיש: **טמאים.** שניהם טומאת שבעה היא משום נדה והוא משום בועל נדה דודאי ראתה דם קודם בעילה או בשעת בעילת תשמיש: **וחייבין.** שניהם בקרבן: **שלא בסמוך לוסתה.** דאכניסה אנוס ואפרישה הוא דמיחייב ליה כגון שאמרה לו נטמאתי ופירש בקושי. לקמן פריך הא נמצא קתני: **פרישה למה לי.** לרבי שסידר את המשנה לאשמועינן: **הא תנא ליה.** הך מתני' דשבועות: **איידי דבעי למיתני נמצא על שלה.** שמחלק שם (ה) בין קנחה מיד לקנחה לאחר שעה שבקנחה מיד קתני טמאים וחייבים בקרבן ובלאחר זמן דאיכא למימר לאחר תשמיש ראתה קתני פטורין מן הקרבן: **בתר הכי.** בקינוח שאחר תשמיש קאמר: **א"ל רבא.** לרב אדא: **לייט מאי דקאמר לך.** רבינא רבך דלא בפרישה מצית לאוקמה: **אמר ליה היכי מצית.** לאוקומה בכניסה דתני עלה דההיא נמצא על שלו וזו היא מצות עשה שבנדה: **ואם איתא.** דבכניסה איירי מצות לא תעשה היא ואין כאן עשה: **א"ל אי תנית חסר ותני הכי** (ב) . אם אתה שונה הברייתא תקן אותה בלשון חסורי מחסרא ותני הכי וזו היא מצות לא תעשה שבנדה היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד זו מצות עשה שבנדה כל זה צריך להוסיף על משנתך: **נועץ צפרניו.** כלומר יעמיד עצמו בלא דישה עד שימות האבר: **וטוביה.** ואשריו כלומר זו היא הטובה לו: **זאת אומרת.** מתני' דקתני פירש מיד דמשמע הא פירש באבר מת פטור שמעינן מינה שהמשמש בעריות באבר מת פטור: **דאי סלקא דעתך.** בעלמא חייב הכא מאי טעמא פטור: **משום דאנוס הוא.** דאין לו עוד מה לעשות: **כי פירש מיד נמי ניפטר.** הואיל (ג) ואין חלוק פטור לאבר מת ט) ומשמש בקושי: **מצינו ארוכה וקצרה.** חילוק בין קצרה וארוכה שאם האריך ושהה פטור ואם פירש בקצרה כלומר מיד להוי י) חייב:

ואנן

אי בעם הארץ אידי ואידי אבל שתי זיתי חלב בהעלם אחד הוא. משמע הכא דאע"פ שנודע לו בינתים שבא על הנדה כיון שלא נודע לו שנתחייב חטאת שסבור להיות אנוס חשבינן ליה בהעלם אחד וכן פירש בקונטרס וא"ת דאמר בפ' כלל גדול (שבת דף עא. ושם) בעי מיניה ר' ירמיה מר' זירא קצר וטחן כחצי גרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכה וחזר וקצר כחצי גרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכה מהו שיצטרפו א"ל חלוקים הן לחטאות ולא מיצטרפי פירוש שאם היה בכל פעם כגרוגרת היה חייב שתי חטאות אע"פ שלא היתה ידיעת איסור בינתים וי"ל דרבא לטעמיה דסבירא ליה התם י) דאינו חייב אלא אחת אי נמי התם חשיב ליה ידיעה כיון שנודע לו כל מה שהיה ספק באותה שעה: **לעולם** אימא לך שלא בסמוך לוסתה ואפרישה. והוא הדין דה"מ למימר בסמוך לוסתה ואפרישה: **והא** נמצא קתני. תימה דעדיפא מיניה הוה מצי למיפרך מהא דקתני סיפא נמצא על שלה טמאים מספק ופטורין מן הקרבן ואמאי פטור כיון דאמרה נטמאתי: **המשמש** מת בעריות פטור. והא דתנן בפרק ב' דנדה (דף יד.) נמצא על שלה כשיעור וסתה חייבין בקרבן ומפרש בגמרא משל לשמש ועד זה נכנס וזה יוצא וצריך לאוקומה דפירש בקישוי דאי בפירש מת אין זה שיעור וסתה: **דאי** ס"ד חייב כו'. כל מה שמדקדק רבא מן המשנה יכול לדקדק מן הפסוק דנפקא לן בשמעת' אזהרה למשמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי מדכתיב ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב דלא תפרוש משמע אלמא משמש מת פטור דכיון שהוזהר שלא לפרוש יש לו להמתין עד שימות האבר ותימה דבפרק הבא על יבמתו (יבמות נה: ושם) נפקא ליה לרבא משכבת זרע דכתיב באשת איש למשמש מת פטור: **אם** כן מצינו ארוכה וקצרה בנדה. י"מ אם כן כדרב הונא דאמר נועץ צפרניו וקשה דתקשי ליה מתני' דמשמע שיש תקנה בשלא פירש מיד אלא יש לפרש דאדאביי פריך דבשלמא אי משמש מת פטור אין שייך כאן ארוכה וקצרה כיון שאין איסור בעילת נדה בשתיהן כמו גבי מקדש שיש בשתיהם טומאת מקדש ולהכי לא תנא ארוכה וקצרה בנדה שהפטור אינו על ידי שהיא בעילה קצרה אלא ע"י שאין כאן בעילה כלל אלא לאביי דאמר חייב ובעילה היא כשפירש באבר מת ה"ל למתני פירש בארוכה דהיינו הנאה מרובה חייב ובקצרה שמקצר הנאת תשמיש דהיינו הנאה מועטת פטור דלא נטעי למימר משמש מת בעריות פטור מדשבקינן להאי לישנא דתנן גבי מקדש ומשני דלהכי שבקינן משום דלא מיתני שפיר כיון דארוכה דהתם קצרה דהכא וכי תימא דליתני איפכא בקצרה חייב בארוכה פטור כיון דלא מצי למיתני כי התם שבקינן להוא לישנא לגמרי ועוד שאם כן לא היה שונה טעם הפטור והחיוב דאדרבה ארוכה משמע טפי חיוב וקצרה פטור:

אלמא

מסורת הש"ס

א) ואפרישה מזיד ואי כצ"ל. רש"ל, ב) [לעיל יד:], ג) נדה יד. [כריתות יז:], ד) בדפו"י הגי' אלית, ה) [צ"ל דרבן], ו) גירסת הערוך וטיב ופי' שם האבר כן, ז) יבמות נה: [סנהדרין נה.], ח) [נדה יד:], ט) בדפו"י הגירס' ממשמש, י) בס"א: הוי, כ) [דף ע:],

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אכל וכו' לווסתן כדאמר לקמן מוהזרתם ואין: (ב) ד"ה א"ל כו' הכי זו היא כו' אם אתה: (ג) ד"ה כי וכו' הואיל דבעלמא אין חלוק:

◆

מוסף רש"י

נמצא על שלו. במסכת נדה בפרק כל היד (יד.) דרך בנות ישראל משמשות בשני עדים, שני סדינים לקנח אחד לו ואחד לה, נמצא על שלו ודאי בשעת תשמיש היה ובועל נדה בשוגג הוה וחייבים שתי חטאות (כריתות יז:) ואפילו לאחר זמן ששהה לאחר בעילה זמן ארוך קודם קינוח בידוע שהיה דם בשעת תשמיש (נדה יד.). טמאין. שניהם טומאת שבעה, כדין בועל נדה, כדכתיב (ויקרא טו) ותהי נדתה עליו (שם).

◆

רבינו חננאל

ואי עם הארץ הכנסה ופרישה בהעלם אחד ולאוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד דמי. וקיימא לן דאינו חייב אלא אחד. ואמרינן אף בשלא סמוך לווסתה. ובמאן אמרו הני דחייב שתים אי ת"ח אפילו אחת אינו חייב. מאי טעמא אכניסה אנוס הוא וקיימא לן דכל אנוס פטור הוא דמאי הוה ליה למיעבד וכי לא ישמש מטתו לעולם הלכך פטור הוא. אפרישה מזיד הוא. ומזיד לאו בר קרבן הוא ואי עם הארץ אפרישה מחייב אכניסה פטור דאנוס הוא. והדר רבא ופריק בסמוך לוסתה ובת"ח דידע דצריך למיפרש מאשתו סמוך לווסתה. ואינו ת"ח דידע כי הפורש חייב שיציאתו הנייה לו כביאתו. אכניסה מיחייב דהוה ליה למיפרש עונה סמוך לווסתה כו' כדאמרן. אפרישה נמי מיחייב דהא לא ידע שהפרישה מיד אסורה ובשתיהן שוגג הוא לפיכך חייב שתים: אמר רבא שתיהן שנינו חיובן במשנתנו. פרישה דתנן ופירש מיד חייב כו'. כניסה דתנן במסכת נדה פ"ב נמצא על שלו טמאין וחייבין

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פ"ה מהל' שגגות הלכה ז:
מט ב מיי' שם הל' ו:
נ ג מיי' שם הל' ז:
נא ד ה ו מיי' שם הל' ו:
נב ז מיי' פ"ד מהל' איסורי ביאה הלכה יא סמג לאוין קיא ועשין רמג טוש"ע י"ד סי' קפה סעיף ד:
נג ח מיי' שם פ"א הל' יא סמג לאוין כ טור אה"ע סי' כ:

◆

רבינו חננאל (המשך)

בקרבן. פי' איש ששימש עם אשתו ונתקנח הוא בסמרטוט והיא נתקנחה בסמרטוט אחר והן נקראים עדים ואם נמצא דם על העד שלו ודאי עם נדה שימש. והן טמאין וחייבין קרבן כי בשגגה באת לידו. ואמרינן מאי לאו בסמוך לוסתה ואכניסה דאי לא בסמוך לווסתה אמאי חייב אנוס הוא אלא לאו בסמוך לווסתה ואכניסה. ואתי למידחי האי דקדוקא דרבא ולאוקמא אפרישה ושלא בשעת ווסתה. ולא מתוקמא אפרישה מדקתני נמצא ונמצא השתא משמע. ואי אפרישה הוא הויא להו ידיעה מקמי הכי בעידנא דתשמיש. (ודחי') אי הכי עשה ולא תעשה הוא. והאי דקתני זו היא מצות עשה שבנדה שחייבין עליה זו היא מצות עשה ולא תעשה הוה ליה למיתנא א) פי' עשה כדחזקיה דאמר ותהי נדתה עליו נדתה תהא עליו. מיכן אזהרה למשמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי שלא יפרוש. לא תעשה שנאמר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב וגו' אמר רב פפא האי לא תקרב לא תפרוש נמי הוא כדכתיב האומרים קרב אליך אל תגש בי כי קדשתיך פי' הרגישה שנטמאת והודיעה אותך לא תקרב עצמך אליך מיד ותגלה ערותה אלא נעוץ צפרניך בקרקע עד שימות האבר ויסור קשויו ואח"כ תפרוש. ואמר ליה תני במתניתין וזו היא מצות לא תעשה ועשה שבנדה שחייבים עליה. היה משמש עם הטהורה ואמר לו נטמאתי כו'. אמר רבא זאת אומרת משמש מת בעריות פטור. פי' אם ישמש אדם באבר מת כלומר בלא קישוי בעריות פטור דאין מפרישתו כשהוא אבר מת מן הנדה. אביי אמר לעולם משמש מת בעריות חייב. והכא היינו טעמא דפטור משום דאנוס הוא. ואמאי כי פריש מיד חייב דהוה ליה למפרש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה. אמר ליה רבא בר בר חנן אי הכי מצאנו ארוכה וקצרה בנדה

א) עי' רשב"א.